

8. Вишинська Н.Ю., Шандрівська О.Є. Специфіка розвитку ринку Big Data для потреб відновлення економіки України в поствоєнний період. / Н.Ю. Вишинська, О.Є. Шандрівська - Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку – 2023. - № 2 - С. 244-256. - Режим доступу: DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2023.02.244> (дата звернення 10.09.2025)

DOI 10.70286/ISU-17.09.2025.004

КРИПТОВАЛЮТИ ЯК ЗАСІБ ФІНАНСУВАННЯ: ЛЕГАЛЬНІ ТА НЕЛЕГАЛЬНІ ПРАКТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Kovalskyi Roman

Ph.D Student (Law), 1st year postgraduate

<https://orcid.org/0009-0000-9244-0238>

State University "Kyiv Aviation Institute", Ukraine

Війна є складним стрес-фактором для країни, який вимагає гнучкості та адаптації в усіх сферах суспільства, включаючи економіку. Традиційні фінансові механізми зазнають значних ускладнень або можуть бути повністю закриті, що змушує людей шукати нові альтернативи. Це веде до розвитку певних сфер, зокрема криптовалют, що стають все більш популярними як інструмент фінансування. Однак цей процес несе в собі не лише позитивні зміни; разом із ростом легітимного використання криптоактивів виникають і нові загрози, пов'язані з нелегальними практиками. Таким чином, питання про роль криптовалют у фінансуванні в умовах війни викликає значний інтерес і потребує детального аналізу.

Тарас Чмут, очільник одного з найбільших благодійних фондів України «Повернись живим», які у лютому-березні 2022 року закривали чи не усі найбільші потреби української армії, у перші тижні збройної агресії проти України сказав: «Я дуже дякую тим, хто нам донатить, і особливо в крипті. Я зараз в Києві і не можу робити нормальні закупівлі, бо тут не працює банківська система, і в принципі пересуватись складно. Тут працює готівка або крипта. Значна частина закупівель зараз робиться дуже швидко за рахунок крипти. Криптовалюта зараз дуже рятує Україну». І це доволі зрозуміло.

Сьогодні більшість регульованих платіжних установ, таких як банки та інші фінансові організації працюють на основі так званого Risk Appetite Statement, тобто певної внутрішньої політики компанії, що формулює рівень ризиків, які організація готова прийняти для досягнення своїх стратегічних цілей. Нерідко ця політика ухвалюється компанією безпосередньо з регулятором, а тому слідування їй є основною гарантією відсутності проблем з боку контролюючих

органів. У цьому документи зазвичай категоризуються фактори ризику (зазвичай, визначаються певні групи ризику: географічні, ті, що пов'язані з клієнтом платіжного сервісу, його видом діяльності тощо) і знаходження клієнта на території де відбувається збройна агресія, фінансування військових потреб та благодійна діяльність загалом – це все три великі червоні прапорці для подібних організацій, які будуть спонукати їх зупинити транзакції, або, у кращому випадку, піддавати їх численним перевіркам, що зумовить їхню значну затримку [4].

Концепція Risk Appetite Statement зараз усе більше застосовується і криптовалютними платіжними сервісами, однак криптовалютні операції все ще загалом менше зарегульовані і це дозволяло і дозволяє фінансувати ряд тих потреб, де традиційна банківська система чинила б значний супротив.

Однак, вікном можливостей, яке відкриває використання криптовалют, користуються не лише в благородних цілях. 10 січня 2020 року вступила в силу AML-5 (Anti-Money Laundering Directive 5): П'ята директива Європейського Союзу з боротьби з відмиванням коштів. У ній до об'єктів фінансового моніторингу було включено нову категорію постачальників послуг, а саме криптовалютні послуги (криптові біржі та гаманці) та запроваджені більш жорсткі вимоги до проведення перевірки клієнтів (KYC - Know Your Customer) для всіх фінансових установ, включаючи криптовалютні компанії. Це стало фундаментом для запровадження відповідних стандартів у сфері протидії відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом (AML, anti money laundering) та протидії фінансування тероризму (CFT, countering financing of terrorism). [3]

З початком збройної агресії Росії в Україні почав стрімко розвиватися ще один механізм – санкції, – впровадження якого відбувається на базі існуючих інструментів. Здійснення діяльності, перебування, проживання на території країн-агресорів, Російської Федерації та Республіки Білорусь, або прямий (а у деяких випадках навіть опосередкований) зв'язок з цими країнами став суттєвим блокером для проведення будь-яких фінансових операцій. Хоча санкції існували й раніше, тепер ризик отримання значних фінансових штрафів для установ суттєво зріс, що погіршило ситуацію навіть для юрисдикцій, які тривалий час зазнавали санкцій, таких як Іран. Розпочалась детальна перевірка юрисдикцій, де практикується видача "золотих паспортів" (наприклад, Мальта), а також тих, які відомі своєю толерантною політикою щодо співпраці з підсанкційними регіонами (ОАЕ). [2; 5; 7]

Усі вищезазначені фактори створили значний попит на анонімізацію транзакцій та можливості приховати територіальну приналежність контрагента, і ринок криптовалют зміг створити відповідну пропозицію.

По-перше, оскільки на відміну від банківського сектору, є велика кількість країн де криптовалюта ще досі нормально неврегульована, є численна кількість «сірих» постачальників криптовалютних послуг, зареєстровані в офшорних юрисдикціях, діють без відповідної ліцензії, оскільки вона там не вимагається, а відтак значно менше зважають на директиви ЄС та стандарти OFAC (Управління контролю за іноземними активами США, відповідальний за впровадження і

контроль економічних санкцій). Звичайно, навіть такі установи переважно не ризикують здійснювати безпосередню співпрацю з російськими компаніями, однак ними не провадиться належного вивчення клієнта (KYC) і співпраця з ними проводиться через підставні компанії, зареєстровані, наприклад, на Кіпрі з номінальними власниками і директорами з кіпріотським громадянством.

По-друге, все активніше використовуються інструменти самої блокчейн технології для приховання справжніх сторін транзакції. У першу чергу це «міксери» – сервіси, які дозволяють користувачам змішувати свої криптовалюти з іншими транзакціями для забезпечення анонімності та конфіденційності. Нерідко, це не просто ускладнює, а повністю унеможлиблює аналіз проведених транзакцій [1].

Війна в Україні істотно змінила фінансову екосистему світу, що обумовлює необхідність подальшого дослідження, щоб зрозуміти, яким чином можна балансувати між захистом фінансової системи і врахуванням специфічних потреб, які виникають у кризових ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Chainalysis. Crypto Mixers and AML Compliance [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chainalysis.com/blog/crypto-mixers/>
2. Council of Foreign Relations. What Are Economic Sanctions? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions>
3. European Parliament and Council. (2018). Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. Official Journal of the European Union. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>
4. Institute of Risk Management. Risk Appetite Statements. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.theirm.org/media/4666/0926-irm-risk-appetite-12-10-17-v2.pdf>
5. Sedliar Y. O. The economic sanctions as the instrument of foreign policy / Y. O. Sedliar // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Київ, 2017. – Вип. 132. – С. 18–26.
6. Закон України «Про санкції» : станом на 8 березня 2023 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text>
7. Офіційний сайт ООН. (2023). World Economic Situation and Prospects: March 2023 Briefing, No. 170 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-march-2023-briefing-no-170>.